

PERSONALITATEA
PROFESORULUI VASILE GHEORGHE ISPIR
(18 dec. 1886, Târgu-Neamț – 5 iulie 1947, București)

Prof. conf. dr. habil. Radu Petre MUREȘAN
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” din București

Abstract

The study highlights some inedited aspects regarding the life, activity and work of Professor Vasile G. Ispir (1886-1947), the first doctor in theology of the Faculty of Orthodox Theology in Bucharest and the first professor of the chair of missiology within the same Faculty. Professor Vasile G. Ispir was a remarkable theoretician and a perfect practitioner of the mission, being one of the first Romanian Orthodox ecumenists in the modern sense of the term. Among the most important achievements of Professor Vasile G. Ispir we mention the Orthodox Missionary Association (AMO), the Sunday School, the Missionary Guidance Institute, and the periodical Christian Mission. Journal of culture and social spirituality.

Keywords: Professor Vasile G. Ispir, missiology, missionary activity, ecumenism, Christian socialism.

Motto: *Factorul moral este cheia echilibrului în societate.*
Epitaf pe mormântul de la Mănăstirea Radu Vodă

Cele mai importante repere ale biografiei Profesorului Vasile Gheorghe Ispir, așa cum sunt prezentate în revistele teologice, îndeosebi în numerele festive dedicate înființării Facultății de Teologie Ortodoxă din București, în elogiul adus de doctorandul și ucenicul său, Toma Culcea, precum și în necrologuri care au fost alcătuite la moartea¹ sa sunt următoarele: în anul 1906 a absolvit

---

¹Prof. Alexandru Ciurea, *Contribuții la istoricul Facultății de Teologie și Institutului Teologic Universitar din București*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXV (1957), nr. 11-12 (noiembrie-decembrie), (volum aniversar la 75 de ani de la întemeierea Facultății de Teologie din București), pp. 1071-1206; a se vedea și medallionul realizat de prof. Ioan Rămureanu, *Centenarul Facultății și Institutului de Teologie din București*, în „Studii Teologice”, anul XXXVII (1981), p. 44; Constantin

Seminarul Teologic „Veniamin Costachi” din Iași, ca șef de promoție²; între anii 1906-1910 a urmat Facultatea de Teologie din București; a beneficiat de burse de studiu și cercetare la Berlin și la Oxford³; a luat parte la bătăliile din Primul Război Mondial, ca locotenent în rezervă, participând la luptele de la Turtucaia și Dragoslavele; a fost primul doctor în teologie al Facultății de Teologie Ortodoxă din București în 1919, primul titular al Catedrei de Îndrumări Misionare, în anul 1922⁴, secretar general la Ministerul Cultelor și Artelor, în vremea guvernării I.C. Brătianu (1922-1926), timp în care au luat ființă vestitele Atenee populare din perioada interbelică și, în sfârșit, decan, pentru scurtă vreme, al Facultății de Teologie Ortodoxă din București (1946-1947⁵).

Pe parcursul documentării pentru realizarea studiului de față, am găsit și alte elemente biografice care întregesc personalitatea profesorului Vasile Gheorghe Ispir. Astfel, știm că în 1911 era conducător al Asociației Studenților din București și, în această calitate, s-a implicat în controversa legată de amplasarea statuii lui Alexandru Ioan Cuza în Piața Unirii din Iași.

În același an, 1911, proaspătul absolvent al Facultății de Teologie Ortodoxă din București a publicat un scilpitor eseu despre *Mănăstirile noastre*, unde imboldul misionar și denunțarea scăderilor unor slujitori ai Bisericii anunțau exigentul profesor de

---

Bercus, *Moartea prof. Vasile G. Ispir*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXV (1947), nr. 4-9 (aprilie-septembrie), pp. 250-257; *Profesorul Dr. Vasile G. Ispir*, în „Biserica și Școala”, nr. 31 (27 iulie 1947), pp. 230-231; Toma Culcea, *Profesorul V.G. Ispir misionar al Bisericii Ortodoxe*, în „Misiunea creștină – Revistă de cultură și spirituitate socială”, anul I (1939), nr. 3 (aprilie), pp. 10-11.

²Pr. Prof. Dragoș Bahrin, *Prof. Adrian Timofti, Seminarul Veniamin Costachi (1803-1948)*, în „Pr. lect. dr. Mihai Vizitiu (coord.), Două secole de învățământ teologic seminarial (1803-2003)”, Editura Trinitas, 2003, p. 62.

³<http://web.prm.ox.ac.uk/sma/index.php/articles/article-index/341-oxford-diploma-students-1907-1920.html>, accesat în data de 30 aprilie 2018.

⁴Prof. Alexandru Ciurea, *art.cit.*, p. 1176-1177 și 1181.

⁵Despre biografia profesorului Vasile Ispir a se vedea Florin Stan, *Cercetare și strategie misionar-pastorală în Biserica Ortodoxă contemporană* (volum apărut sub egida Centrului de Cercetare, Formare și Strategie Misionară, Universitatea Babeș Bolyai, Facultatea de Teologie Ortodoxă, referenți științifici Pr. prof. univ. dr. Valer Bel și Pr. conf. dr. Cristian Sonea), Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2019, p. 43-47 (Mai departe se va cita Florin Stan, *Cercetare și strategie misionar-pastorală în Biserica Ortodoxă contemporană...*).

mai târziu⁶. Vasile Gheorghe Ispir tratează *Despre monahism în genere, Despre mănăstirile noastre în trecut și în prezent*, respectiv *Despre chemarea mănăstirilor*, propunându-și să arate că „mănăstirile noastre au chemarea de a înfăptui centrul activității creștine în sânul neamului românesc”. Expunerea este echilibrată, accentuând însemnătatea mănăstirilor, „care nu poate fi nicicând tăgăduită”, fără să treacă însă cu vederea „lipsurile și slăbiciunile acelor așezăminte”. După ce propune o serie de soluții pentru ca mănăstirile să devină centre de renaștere spirituală în sânul societății, Vasile Gheorghe Ispir încheie astfel: „Desigur, vă închipuiți că vă vorbește un tânăr... sunt naiv, dar nu am ce face. Ce scriu, cred. Acesta este un ideal”⁷, cuvinte prin care se rezumă, de altfel, un crez de viață.

Stagiile de cercetare la Oxford și Berlin, care s-au desfășurat, probabil, între anii 1912-1916 sunt puțin documentate. Știm doar că în 1912 urmează cursurile Universității din Oxford în trimestrul de primăvară (*Hilary Term*) din ianuarie până în martie. În lista absolvenților prestigioasei universități britanice este consemnat și Vasile Gheorghe Ispir cu lucrarea de cercetare *Notes&Essays relating the comparative religion*⁸. Lucrarea a fost publicată în limba română în anul 1915 cu titlul *Introducere în studiul religiei comparate*⁹ care își propune să umple un gol în literatura de specialitate¹⁰, tratând, în lumina noilor descoperiri, elemente esențiale ale religiunii ca: Dumnezeu, suflet, viața viitoare, sacrificiu, rugăciune, meditație, biserică.

---

⁶ „Se pricepe tot mai adânc că, așa cum a fost până acum, cu lenea și ignoranța, nu mai merge. Menirea clericului e mare; înainte de toate de a fi conducător. Drept aceea, responsabil este de mersul Bisericii, de starea ei. Și dacă indiferentismul religios a prins rădăcini atât de adânci, dacă viața morală pe alocurea e atât de decăzută, asta nu se datorește în mare parte decât preoțimii. Cert este că preoțimea nu și-a înțeles rolul. Scuze nu încap. Împrejurările, oricât de vitrege ar fi, ele pot influența asupra formelor exterioare, dar ca să atingă în ființa ei, asta nu. Trebuie ca străjuitorii să nu fi fost la post... Și preoții nu au fost la post” (*Mănăstirile noastre. Studiu istorico-pragmatic*, București, 1910, p. 1).

⁷ *Mănăstirile noastre. Studiu istorico-pragmatic*, București, 1910, p. 60.

⁸ <http://web.prm.ox.ac.uk/sma/index.php/articles/article-index/341-oxford-diploma-students-1907-1920.html>, accesat în data de 30 aprilie 2019; Prof. Alexandru Ciurea, *art.cit.*, p. 1160.

⁹ *Introducere în studiul religiei comparate*, de Vasile Ispir, licențiat în teologie, diplomat în Antropologie, Bachelor of Science de la Universitatea din Oxford, București, Institutul de Editură și Arte Grafice Flacăra, 1915 (dedicată surorii lui, Ecaterina).

¹⁰ „La noi în țară studiul religiunii a fost neglijat cu desăvârșire. Prea mult se socotea că religia aparține de domeniul superstiției și prea mult cei religioși nu vor să vadă progresele și din altă parte. Lucrarea de față e cea dintâi introducere

Concluzia la care ajunge este că „acea religie va fi învingătoare, care va corespunde mai mult nevoilor spirituale ale omenirii și, mai ales, care va fi propagată cu mai multă sinceritate... Sinceritatea este baza puternică a oricărei religii”¹¹.

La începutul anului 1919, obține doctoratul în teologie cu lucrarea *Natura și dezvoltarea ideii de Dumnezeu în societatea popoarelor primitive din Africa Centrală*, fiind primul candidat care obține acest titlu la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București¹². Pentru a se putea întreține, între anii 1918 și 1922, a fost profesor suplinitor la prestigioasele licee „Mihai Viteazul”, „Spiru Haret” și „Gheorghe Lazăr”, precum și profesor de limba engleză la „Școala militară de Educație Fizică” și la „Institutul Ortodox al Femeilor Române”.

În anul 1920, este co-fondator, alături de profesorul de morală Șerban Ionescu, al Cercului de Studii Social-creștine „Solidaritatea”, care a tipărit revista cu același nume. Cercul creștin „Solidaritatea” a activat inițial la Focșani unde s-au ținut regulat întruniri, în fiecare duminică, pentru discutarea și înțelegerea problemelor sociale în spirit creștin, apoi s-a extins în eparhia Romanului, în rândul muncitorilor din regionala CFR Brașov, pentru ca, în final, să ia forma cursurilor de vară de la Mănăstirea Neamțului, „pentru răspândirea ideilor social-creștine în rândul monahilor”¹³. „Acțiunea noastră – se precizează în paginile revistei – vine să

---

asupra datelor ce trebuiesc considerate, dacă în adevăr suntem animați de dorul de știință și lumină. Sper că ea va umple un gol adânc simțit în literatura noastră” (*Introducere în studiul religiei comparate*, Prefață).

¹¹ *Introducere în studiul religiei comparate*, p. 127.

¹² Profesorul Vasile Ispir a fost specialist în istoria comparată a religiilor, scriind mai multe cărți și studii în acest domeniu: *Introducere în studiul religiei comparate*, București, 1915; *Ideea de Dumnezeu în Țara Masailor*, în „Studii Teologice”, anul I (1929), nr. 1, pp. 15-47; *Ideea de Dumnezeu în Congo*, în „Studii Teologice”, anul I (1930), nr. 2, pp. 19-55; *Ideea de Dumnezeu în Uganda*, în „Studii Teologice”, anul II (1931), nr. 1, pp. 99-146; *Religia și cultura africană*, în „Studii Teologice”, anul II (1932), nr. 2, pp. 128-139.

¹³ „Solidaritatea”, anul III (1922), nr. 1-3, p. 1: „Cu 1 aprilie 1922, revista intră în al treilea an de existență. Dacă în primii doi ani atitudinea noastră a fost îndreptată mai mult la precizarea teoretică a programului nostru de acțiune, cu începutul acestui an activitatea noastră se va desfășura mai mult pe terenul practic. Marea imputare ce se face Creștinismului din partea unor socialiști materialişti constă în faptul că se contestă acestuia contribuția ce ar putea-o aduce la rezolvarea problemelor sociale”.

contrabalanseze această tendință materialistă de dezagregare socială. Îmi doresc ca «forțele clarvăzătoare» să se grupeze în jurul acestui frumos ideal, «pentru izbânda tot mai mult a vieții creștinești față de materialismul ateic și imoral»¹⁴.

În anul 1920, sub egida Cercului de Studii Social-Creștine *Solidaritatea*, Vasile G. Ispir, „Doctor în teologie, Diplomat în antropologie, Bachelor of Science de la Universitatea din Oxford”, publică eseul *În chestia reorganizării Bisericii noastre*, București, 1920 în care arată că „între problemele principale de refacere națională după războiul cel greu din anii 1916-1919 este, fără îndoială și problema bisericească”¹⁵. După ce punctează o serie de lacune în organizarea bisericească din vremea sa, Vasile G. Ispir propune, „cu toată modestia unuia care nu e el însuși cleric, dar care dorește din toată inima ridicarea Bisericii”, o serie de soluții menite să ridice prestigiul Bisericii în societate: „Adaptându-ne împrejurărilor în care trăim, fără a atinge principiile fundamentale ale Scripturii și păstrând din tradițiunii ceea ce atinge progresul, socot că următoarele trei principii trebuie numaidecât admise: 1) întronarea imediată a autonomiei Bisericii, așadar scoaterea politicii din Biserică, 2) în ierarhia superioară să ia parte toate puterile vii ale Bisericii, deci și preoții de mir, 3) să se introducă Sinodul mixt, în care pe lângă episcopi să ia parte și preoți și mireni”¹⁶.

La 1 decembrie 1922, în urma recomandărilor făcute de Consiliul Profesorat al Facultății de Teologie din București, profesorul Vasile G. Ispir este abilitat ca docent și numit titular al Catedrei de Îndrumări Misionare, care fusese înființată în anul 1920¹⁷. În același an 1922 publică lucrarea *Îndrumarea misionară a Bisericii Ortodoxe* închinată Patriarhului Miron Cristea, cel care aprobase înființarea Catedrei, înțelegând „adânca nevoie ca studenții teologi să aibă pregătire și pe terenul misiunii”¹⁸. Toate acestea reprezentau o

¹⁴ „Solidaritatea”, Revistă social-creștină (sub conducerea domnilor Vasile G. Ispir, Șerban Ionescu, C.A. Teodorescu), anul III (1922), nr. 1-3, p. 4.

¹⁵ „Suntem noi oare epigoni din fire? Nu ne putem noi oare ridica mai presus de ceea ce suntem?” (*În chestia reorganizării Bisericii noastre*, București, 1920, p. 7).

¹⁶ *În chestia reorganizării Bisericii noastre*, București, 1920, p. 11.

¹⁷ Prof. Alexandru Ciurea, *Contribuții la istoricul Facultății de Teologie...*, pp. 1176-1177 și 1181; Diac. Conf. dr. Petru I David, *Catedra de Îndrumări misionare de la Facultatea de Teologie și Institutul Teologic din București*, în „Studii Teologice”, seria a II-a, anul XXIII (1981), nr. 5-6 (mai-iunie).

¹⁸ Vasile Ispir, *Curs de Îndrumări Misionare*, București, 1930, p. 3.

adevărată „revoluție” în Biserica Ortodoxă Română, marcând trecerea de la orientarea „eminamente pastorală” la orientarea „pastoral-sectologică-misionară”¹⁹.

Un episod important al biografiei profesorului Vasile G. Ispir, mai puțin cunoscut în literatura teologică, îl reprezintă angajamentul politic alături de Partidul Național Liberal – Gheorghe Brătianu, format imediat după întoarcerea în țară a regelui Carol al II-lea (6 iunie 1930). Vintilă Brătianu (1867-1930), șeful liberalilor la acea dată, refuză „restaurația” regelui Carol al II-lea și îl exclude din partid pe nepotul său, istoricul Gheorghe Brătianu (1898-1953), un susținător fervent al regelui care renunțase la tron în 1926. Gheorghe Brătianu își întemeiază propriul partid, unde atrage nu doar istorici din generația tânără, ca C.C. Giurăscu și P.P. Panaitescu, ci și intelectuali de marcă, ca Simion Mehedinți, Arthur Văitoianu, Mihai Antonescu.

În cursul evenimentelor politice din vara și toamna anului 1930, Profesorul Vasile G. Ispir devine șeful organizației liberale din județul Putna, fără să cunoaștem împrejurările care-l legau de această regiune. În orice caz, liderii liberali locali se simt onorați de prezența lui în fruntea Partidului și prin vocea unui important liberal vrâncean, Virgil Huzum, declară că „A fost o deosebită cinste pentru județul nostru să aibă un profesor universitar în fruntea unei organizații de partid... El este dintre cei dintâi, din puținii, care au aderat la mișcarea lui Gheorghe Brătianu, nu din calcul, ci din intuiția viitorului neamului nostru. Alături de profesorul Vasile Ispir îndeosebi tineretului i se deschide drumul entuziasmului, al tuturor manifestărilor generoase și al gândului de progres. De asemenea, pentru cei care, din dispreț pentru politică, ezită în inerția lor, profesorul Ispir este un sprijin de certitudine morală și mai ales un îndemn”²⁰. Foarte curând, în 1931, Profesorul Vasile G. Ispir se retrage din Partidul Național Liberal – Gheorghe Brătianu, pentru a merge mai departe alături de liberalii lui I.G. Duca și Dinu Brătianu.

---

¹⁹ Florin Stan, *Cercetare și strategii misionar-pastorală în Biserica Ortodoxă contemporană...*, p. 43.

²⁰ Virgil Huzum, *Vasile G. Ispir, șeful Partidului Național Liberal din județul Putna*, în „Gândul Vrancei”, anul I (1930), nr. 5, (21 septembrie). Pentru istoria Partidului Național Liberal, aripa Brătianu, a se vedea Gabriela Gruber, *Partidul Național Liberal – Gheorghe Brătianu*, Institutul European, 2013.

Atașamentul pentru instituția regală a constituit, de altfel, un crez al profesorului Vasile G. Ispir. În multe din articolele sale își exprima „dezamăgirea” față de oamenii politici cu răspundere care nu au fost la „înălțimea chemării lor” și, de aceea, există multe lip-suri în organizarea socială a României. A fost un admirator sincer al regelui Carol al II-lea și un susținător al măsurilor lui autoritare, convins fiind că prin înființarea Frontului Renașterii Naționale, partidul unic din timpul dictaturii carliste, „se va forma un singur suflet tare, gata de orice sacrificiu pentru apărarea Patriei”²¹. În anul 1939 devine senator regal „pentru meritele sale științifice și ca animator, atât însămânțând ideile creștine, cât și conducând atâtea societăți cu rol cetățenesc în viața noastră politică”²².

Asociația Misionară Ortodoxă (AMO), constituită în februarie 1936, este considerată una din cele mai importante realizări ale Profesorului Vasile G. Ispir. La început, Asociația a activat prin intermediul unui „cerc de studii”, pentru ca apoi, după ce a dobândit un statut legal, să întemeieze Institutul de Îndrumări Misionare în anul 1939. Toma Culcea, un ucenic apropiat al Profesorului Vasile G. Ispir, își exprima speranța că „prin această asociație misionară și acest institut misionar, nădăjduim că problema misionară la noi în țară nu va rămâne ca până acum, necunoscută. Ea va interesa pe mulți intelectuali și va putea porni o activitate misionară lăudabilă, atât internă, cât și externă”²³.

În 1939, profesorul Vasile G. Ispir înființează periodicul „Misiunea creștină – Revistă de cultură și spiritualitate socială”. În primul număr al revistei, în care se precizează scopul și obiectivele noii publicații, se arată că „misiunea creștină” pornește de la entuziasmul misionar pe care trebuie să îl aibă fiecare creștin pentru asigurarea credinței. „Misiunea creștină” nu reprezintă o ideologie, ci o credință, o credință de afirmare socială, căutând să îndrume spre o cultură spirituală și o acțiune națională. „Misiunea creștină” va afirma primatul spiritului deoarece „spiritualitatea este imperativul vremii, ea ne duce în fața eternității și dă sens vieții umane”²⁴.

---

²¹ „Misiunea creștină română”, anul I (1939), nr. 1 (februarie).

²² *Noua așezare constituțională a țării și reprezentanții Bisericii în Parlament*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LVII (1939), nr. 9-10 (septembrie-octombrie), p. 601-602.

²³ Toma Culcea, *Profesorul Vasile G. Ispir Misionar al Bisericii Ortodoxe...*, p. 11.

²⁴ „Misiunea creștină română”, pp. 1-4.

Este important să menționăm că la această revistă au colaborat nu doar teologi, ci și juriști, sociologi, oameni de litere și în general persoane care doreau să susțină, într-un fel sau altul, misiunea Bisericii Ortodoxe Române. „Scopul misiunii românești – spunea Vasile G. Ispir – este limpede: ea va duce la prestigiul statului român și la înălțarea steagului tricolor prin afirmarea culturii spirituale a României... cred că este timpul să ieșim din defensiva cunoscută și să începem ofensiva spirituală. Afirmarea dinamică a neamului nostru în sud-estul Europei este încă cerință a timpului nostru”²⁵.

Încheiem această succintă prezentare a activității marelui profesor de teologie, cu regretul că alte aspecte ale biografiei sale, în special cele legate de diferite funcții din viața publică și bisericească, rămân pentru moment puțin documentate. Știm că a fost efor al Bisericii Ortodoxe Române, episcop al Bisericilor Sfântul Spiridon și al Bisericii Albă Postăvari din București, membru în Senatul Universității București etc. Cert este că s-a implicat activ în toate problemele și controversile care afectau, într-un fel sau altul viața Bisericii, așa cum vedem în intervenția sa în Camera Deputaților (29 martie 1932), unde arată cum trebuie să fie organizat învățământul superior și îndeosebi cel teologic²⁶ sau în protestul în legătură cu intenția desființării Seminarului de la Cernica în 1941²⁷.

Profesorul Vasile G. Ispir a lăsat moștenire o operă care impresionează nu atât prin vastitate, cât prin acuitatea percepției realităților contemporane, prin prospețimea reflecției misionare, prin legătura indisolubilă între cuvânt și faptă, prin integritatea morală care făcea ca în scrierile sale să fie „cuvânt cu putere multă”. În lucrările sale, profesorul Vasile G. Ispir a tratat mai multe probleme misionare în *România Nouă*, care puteau fi grupate în patru mari categorii: sărăcia și decăderea morală, propaganda noilor culte religioase, slaba cunoaștere și trăire a credinței ortodoxe, respectiv necesitatea ca Biserica Ortodoxă Română să aibă un program de misiune externă bine definit.

---

²⁵ „Misiunea creștină română”, p. 4.

²⁶ Vasile G. Ispir, *Reforma învățământului universitar*, București, 1932; Vasile G. Ispir, *Principiile educației creștine*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXIV (1946), nr. 1-3, pp. 110-146.

²⁷ Vasile Ispir, *Seminarul de la Cernica*, în „Gazeta monahilor”, nr. 620 din 25 mai 1941.

Este important de menționat că Vasile G. Ispir a fost acel profesor de misiologie care nu a identificat doar niște probleme misionare, ci a propus soluții concrete pentru remedierea situațiilor și s-a implicat personal în aplicarea acestora. A fost un teoretician remarcabil și un practicant desăvârșit al misiunii. Activitatea de pionierat a profesorului Vasile G. Ispir în domeniul misiologiei ne obligă pe drept cuvânt să îi atribuim acestuia supranumele de „părinte” al Misiologiei Ortodoxe românești. De asemenea, este unul din primii ecumeniști ortodocși români în sensul modern al termenului²⁸. A fost însă, mai presus de toate, „îndrumătorul entuziast al multor generații de studenți teologi, cărora le-a insuflat preocuparea pentru un misionarism intern activ și mereu atent asupra nevoilor multiple ale păstoriților de mai târziu”²⁹.

„În România nouă, idealul creștin este departe de a fi realizat și relele sociale sunt multe...”

Într-o conferință susținută în anul 1933, Profesorul Vasile G. Ispir făcea o diagnoză misionară a țării după Marea Unire, punctând faptul că „România devine o țară nouă nu numai din punct de vedere geografic și administrativ, dar și din punct de vedere sufletesc și cultural”. În viziunea lui, marele eveniment al Reîntregirii Neamului a dus la „o nouă închegare a sufletului românesc” și, de aceea, cea mai mare provocare în *România Nouă* este să se realizeze „unitatea sufletească a neamului românesc”. Reforma României, arăta mai departe Profesorul Vasile G. Ispir, greșit se pune doar pe terenul economic, înțelegând aici echilibrul bugetar sau chestiunea fiscală. Ea trebuie pusă deopotrivă pe terenul eticului, al moralului, al spiritualului, deoarece pe baza religiei și a moralei va fi alcătuită *România Nouă* și numai astfel ea își va afirma rolul ei în concertul celorlalte popoare europene³⁰.

²⁸ Pr. Prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor Români*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996; Florin Stan, *Cercetare și strategie misionar-pastorală în Biserica Ortodoxă Română Contemporană...*, p. 51.

²⁹ Profesorul Dr. Vasile G. Ispir, în „Biserica și Școala”, nr. 31 (27 iulie 1947), p. 230; a se vedea și *Bibliografia subiectelor tratate în Seminarul de Sectologie de sub direcțiunea domnului Profesor Dr. Vasile G. Ispir pe anii 1932/1933; 1933/1934 și 1934/1935*, Tipografia Ziarului Universul, 1935.

³⁰ Vasile G. Ispir, *Misiunea creștină în România nouă*, Conferință ținută la Fundația Dalles, București, 1933, p. 9 (extras din „Studii Teologice”, anul IV (1933), pp. 67-92).

Cititorul de azi al cărților și broșurilor publicate de marele profesor de misiologie va fi poate uimit să descopere că problemele pe care el le semnala în societate și împotriva cărora Biserica Ortodoxă Română era chemată să ia atitudine, nu erau foarte diferite de cele ale lumii de azi: materialismul ateu, pozitivismul tehnicii moderne, păgânismul etatist care neagă rolul civilizator al creștinismului și e în căutarea unei religii anti-creștine, la care se adăuga, la acea vreme, comunismul bolșevic³¹. Profesorul Vasile G. Ispir se plângea că trăiește într-o vreme în care toate valorile sunt răsturnate (crența, știința, tradiția, tendințele culturale, temeiurile idealiste, aspirațiunile morale și sociale, crezurile sociale și naționale), fără să existe o perspectivă îmbucurătoare pentru viitor: „Ce se va pune în loc? O nouă ordine socială se afirmă, pe necesitatea spațiului vital și pe dreptul muncii. Conflictele ideologice generate de liberalism și rasism, de modernism și tradiționalism, de neo-păgânism și socialism, se ivesc oriunde. Se năruie o lume ca să vină alta, care nimeni nu știe ce formă va lua...”³².

În multe din lucrările sale, el deplânge faptul că „pătura conducătoare a acestei țări nu este cu totul convinsă de idealul creștin”, că „la sate poporul a început să uite calea Bisericii”, iar „prin orașe lumea muncitoare uită de Hristos și de Maica Domnului”. Populația orașelor suferă de boală, sărăcie și infirmități, e măcinată de desfrâu, prostituție, beție și crimă și, în general „sufletul poporului nostru este otrăvit cu o anumită literatură de aventuri criminale, cu fotografii pornografice, cu reportajii din cele mai scandaloase”.

Una dintre soluții era aplicarea principiilor *creștinismului social*, o doctrină care s-a manifestat în Apus, încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, și care susținea că societatea nu-și va putea găsi fericirea decât atunci când problemele economice și preocu-

---

În alt loc spunea că „noi românii trebuie să fie conștienți că suntem în perioada de consolidare națională. Pentru aceasta să ne reamintim de fondul comun al sufletului nostru, pe care îl găsim referitor la familie, la națiune și chiar la omenire. De la epoca renașterii noastre s-a progresat enorm de mult din punct de vedere material, dar este marea întrebare, din punct de vedere moral am mers în armonie cu progresul material?” (Vasile Ispir, *Biserica în serviciul social sau Ce este creștinismul social?*, București, 1938, p. 24).

³¹ Vasile G. Ispir, *Viața creștină practică, imbold spre ecumenicitate*, București, 1940, p. 5.

³² Vasile G. Ispir, *Principiile educațiunii creștine*, București, 1946, p. 3.

părilor sociale vor fi abordate în spirit creștin. În lumea catolică, această doctrină primise un impuls particular prin enciclica Papei Leon al XIII-lea, *Rerum Novarum* (1891), care vorbea de principiul demnității persoanei umane, al binelui comun, al subsidiarității și solidarității, subliniind faptul că Biserica are datoria să se implice în viața socială. În țările protestante, mișcarea s-a dezvoltat în special în Anglia, acolo unde a fost susținută de personalități ale vieții bisericesti ca Charles Kingsley (1891-1875) sau Henry Scott Holland (1848-1918), profesorul lui Vasile G. Ispir în timpul studiilor la Universitatea din Oxford³³.

Profesorul Vasile G. Ispir a fost unul din principalii promotori ai creștinismului social în România Nouă. Imediat după Marea Unire, în jurul personalității marcante a Episcopului Râmnicului Noului Severin, Bartolomeu Stănescu (1875-1954) se naște Cercul de Studii Social-Creștine „Solidaritatea”, format din teologi sau intelectuali creștini convinși că reformele sociale venite după război trebuiau să conducă la formarea unui stat democratic, clădit pe baze creștine³⁴. Așa cum se arăta în paginile revistei „Solidaritatea”, creștinismul social urma să contracareze anumite curente sociale care aveau un fundament materialist, antireligios și revoluționar și care nesocoteau valorile morale și sociale în reforma vieții sociale: socialismul, comunismul, bolșevismul, anarhismul.

Profesorul Vasile G. Ispir mărturisește în lucrarea *Biserica în serviciul social* (1938) că era un „lucru îndrăzneț” din partea unor necunoscuți, chiar anonimi, ca să caute soluții la problemele sociale și remedii la criza din acea vreme. Lipsa experienței, continua el, era suplinită însă, în ceea ce-l privește, de o credință puternică, trecută prin focul războiului³⁵. O concepție justă a creștinismului

---

³³ Despre Henry Scott Holland, Regius Professor of Divinity la Universitatea din Oxford (1910-1918), a se vedea Geoffrey Rowell, *Henry Scott Holland (1847-1918). Life and context*, în „International Journal for the Study of the Christian Church”, vol. 15, no. 1 (2015), pp. 1-6.

³⁴ George Enache, *Episcopul Vartolomeu Stănescu, promotor al „creștinismului social” în România interbelică (I)*, în „Anuarul Institutului A.D. Xenopol”, Iași, tom L, 2013, pp. 355-370.

³⁵ „Tineri fără experiență, desigur, dar cu credință în sufletul nostru și întăriți de pe front, am inițiat mai mult decât am știut când am formulat în cuvântul Solidaritate soluționarea problemelor care se puneau pentru societatea noastră” (Vasile Ispir, *Biserica în serviciul social sau Ce este creștinismul social?*, București, 1938, p. 3).

nu poate fi pusă în afară de concepția eshatologică. „Nu știm – afirma Profesorul Vasile G. Ispir – dacă timpurile noastre sunt apocaliptice, dar știm că lupta este deschisă între bine și rău, între adevăr și minciună. Pentru aceasta se impune un creștinism social, de filantropie și solidaritate, de armonie între clasele sociale, de înțelegere între națiunile pământului. Iar în acest sens, Biserica creștină este o «formidabilă forță socială». Dacă vorbim de serviciul social, acesta nu trebuie să înceapă decât sub auspiciile Bisericii”³⁶.

Această convingere pleca de la premisa că religia, prin însăși definiția ei, este un fenomen social. „Religia – argumenta profesorul Vasile G. Ispir – este raportul omului cu supranaturalul, într-un mod umil, dar în același timp într-un mod aprobat de societate. Sau, cu alte cuvinte, în fenomenul pe care noi îl numim religie sunt obligatorii trei elementele fundamentale: supra-naturalul, umilința spiritului omenesc și societatea care hotărăște”. În mod particular, creștinismul este o religie, dar nu este numai ceva teoretic, cum consideră mulți, ci și un fenomen social: „Creștinismul este o religie, nu este o teorie. Prea mult le place unora de a face teorie asupra creștinismului. Doamne, suntem atât de filosofi asupra conceptului creștinismului, dar câți dintre noi aplicăm creștinismul? Totdeauna a fost un pericol de a trata problemele religioase prea academic, totdeauna a fost un pericol ca religia să nu ia contact cu realitatea. Esoteria religioasă a preoților egipteni nu a pierit, ea continuă să existe și astăzi. Și, totuși, cât de neînțeleș pare creștinismul, care înainte de toate este viață!”³⁷

Astfel, creștinismul social rezultă din interdependența între forța morală spirituală și factorii economici și sociali deoarece „pe de o parte, fenomenele sociale sau societatea omenească, ca să mergă bine, spre fericire, trebuie pusă pe baze creștine, iar, pe de altă parte, Biserica, care este instituția, trebuie să se ocupe de problemele vieții, de problemele sociale”³⁸. Prin creștinismul social, afirmă profesorul Vasile G. Ispir, pentru Biserica Ortodoxă Română se deschide un câmp de misiune deosebit, prin aceea că atrage atenția Bisericii să nu fie doar ritualistă, ci și activă în societate, implicarea ei în viața socială fiind la fel de importantă ca slujbele din

³⁶ „Misiunea creștină română”, anul I (1939), nr. 1 (februarie), p. 2-3.

³⁷ Vasile G. Ispir, *Biserica în serviciul social sau Ce este creștinismul social?...*, p. 20.

³⁸ Vasile G. Ispir, *Biserica în serviciul social sau Ce este creștinismul social?...*, p. 8.

Biserică. Este un imperativ care va fi cunoscut mai târziu, în Biserica Răsăriteană, sub numele de Liturghie după Liturghie. În felul acesta se precizează ce înseamnă de fapt creștinismul social. Este vorba de misiunea Bisericii de a proclama că mântuirea societății nu poate fi decât în creștinism, atât în plan politic și socio-economic, cât și pe plan etic sau chiar de formare a culturii naționale.

Ca modalitate practică de realizare a creștinismului social, profesorul Vasile G. Ispir preconiza înființarea în Biserica Ortodoxă Română, a unei Societăți Misionare Ortodoxe în care să intre toți misionarii Bisericii Ortodoxe Române (episcopi, profesori de teologie practică, misionari eparhiali) și care să funcționeze pe lângă Sfântul Sinod³⁹. Această opinie a fost lansată la Congresul Preoților Ortodocși din 1919 și reiterată la Congresul misionarilor de la Arad, 1928, precum și la Congresul National Bisericesc din 1932, primind o încununare prin constituirea *Asociației Misionare Ortodoxe* în 1936.

Un Domn, o credință, un botez, pentru a desăvârși un popor, un stat, un Rege

La începutul secolului al XX-lea, o serie de personalități ale vieții bisericești denunțau pericolul pe care îl reprezentau noile culte pentru Biserică. Este suficient să amintim în acest context contribuția profesorului de morală Constantin Nazarie (1865-1926), superior al preoților din armată în Primul Război Mondial și profesor de Morală la Facultatea de Teologie Ortodoxă, care a scris mai multe lucrări împotriva propagandei adventiste sau a episcopului Grigore Comșa al Aradului (1889-1935) și alții. Propaganda noilor mișcări religioase sau „sectarismul” cum era numit în epocă, a reprezentat fără doar și poate „cel mai important factor motivațional în reactivarea dimensiunii misionare explicite și ofensive a Bisericii Ortodoxe Române și în apariția misiologiei ca disciplină teologică”⁴⁰.

„Problema sectelor” în perioada interbelică nu a fost o problemă exclusiv a Bisericii, ci a interesat în cel mai înalt grad autoritățile

---

³⁹ Vasile G. Ispir, *Biserica în serviciul social sau Ce este creștinismul social?...*, p. 26.

⁴⁰ Florin Stan, *Cercetare și strategie misionar-pastorală în Biserica Ortodoxă contemporană...*, p. 43.

statului, care făceau mari eforturi pentru integrarea tuturor provinciilor la viața economică, socio-politică și religioasă a României⁴¹. Aceasta este de fapt și convingerea profesorului Vasile G. Ispir și anume că propaganda noilor culte nu are implicații doar din punct de vedere teologic și bisericesc, ci mai ales din punct de vedere național. Incontestabil, opinează profesorul Vasile G. Ispir, „sectarismul” este un fapt frecvent în dezvoltarea religiei în general aflându-se în strânsă legătură cu raportul dintre libertatea de credință și autoritatea Bisericii⁴². Însă, în contextul particular creat după Marea Unire din 1918, atmosfera de „anarhie spirituală” care a apărut în România în urma unui „vânt de libertate rău înțeleasă”, nu este de natură să contribuie la consolidarea unității naționale.

Dacă națiunea nu este doar un organism social, ci și o realitate sufletească, atunci cel mai rău lucru este ruperea legăturii sufletești între membrii comunității prin faptul că o parte din aceștia aderă la diferite curente religioase. Profesorul Vasile G. Ispir este foarte tranșant când afirmă că adepții altor culte amenință unitatea națională de vreme ce „concepția lor religioasă este alta decât a majorității poporului român; învățătura lor despre societate și stat este alta decât a majorității poporului român, idealul lor moral este altul decât al întregii țări... Ori temelia sufletului românesc este tradiția lui. Ortodoxia și naționalitatea merg împreună... Ei (adepții altor culte, n.a.) nu se pot desigur identifica cu idealul nostru național și rămân mai departe agitatori periculoși. Și să nu se ia acest lucru cu ușurință!”⁴³

În anul 1927, profesorul Vasile G. Ispir ținea o Conferință în cadrul Congresului Societății Femeilor Române din Chișinău, în care definea „secta” și raportul ei cu religia. Astfel, o „sectă” este o „asociațiune religioasă care se abate de la Biserica Ortodoxă,

---

⁴¹ George Enache, *Problema „sectelor” în România din a doua jumătate a secolului al XIX-lea până în 1948*, în „Analele Universității Dunărea de Jos Galați, fasc. 19, Istorie”, tom VI, 2007, pp. 93-115.

⁴² „Ivirea sectelor variază de la cultura unui popor până la scăderea morală a conducătorilor săi, de la lipsa de organizație a parohiei până la criza de autoritate a Bisericii” (Vasile G. Ispir, *Sectele religioase. Un pericol național și social...*, p. 5); În același studiu, era de părere că „Ideologia tipurilor moderne, concepția liberală a statului, au fost desigur cauza ivirii sectelor. Când statul este lax din punct de vedere moral, când este cu desăvârșire liberal în atitudinea lui față de credințele membrilor săi, el facilitează lățirea sectelor” (p. 7).

⁴³ Vasile G. Ispir, *Sectele religioase. Un pericol național și social...*, p. 10.

având o tradiție proprie, un cult propriu, o organizație proprie”. Pentru aceste grupări, religia este un fapt mistic, în afară de orice autoritate, este raportul omului cu Dumnezeu fără obligațiuni morale și fără nici o rațiune suficientă. Însă „dacă moralitatea fără religie este o absurditate, apoi religia fără moralitate este o monstruozitate. Căci ce rămâne din religie dacă i se ia autoritatea, ce rămâne din ea dacă nu se bazează pe moralitate, ce este religia dacă divinul este conceput după fanteziile cele mai absurde?”⁴⁴

Cu toate acestea, profesorul Vasile G. Ispir era de părere că nu se poate concepe nici o inițiativă misionară ortodoxă fără o politică religioasă energică din partea statului român și adoptarea unor măsuri concrete de stăvilire a fenomenului: „Acum, în freamătul renașterii noastre naționale, când pretutindeni lozinca noastră este religia creștină ortodoxă, statul român nu poate pretinde propagandă misionară ortodoxă atâta timp cât îngăduie sectarismul... În interesul existenței noastre, în virtutea dreptului sfânt al ființei noastre trebuie să se afirme aceeași comunitate de ideal, de destin, de religie. Un Domn, o credință, un botez, pentru a desăvârși un popor, un stat, un Rege”⁴⁵.

Profesorul Vasile G. Ispir considera că, spre deosebire de confesiunile istorice care „își au albia lor trasă”, „sectele” se aseamănă cu „izvoarele de munte, tumultoase și distrugătoare de diguri”. Prin ideologia lor anarhică, prin ideile pe care le propovăduiesc, prin practicile lor, ele devin periculoase deopotrivă statului și bisericii⁴⁶. Se cade, deci, ca autoritatea să ia toate măsurile, astfel încât, românii să rămână una în credință, cum sunt una prin originea lor și organizarea lor de stat. S-ar putea obiecta că e contra spiritului democratic al timpului de a mărgini libertatea de conștiință, dar „democrația nu poate admite anarhia morală și cu atât mai puțin subminarea idealului național”, este de părere profesorul Vasile G. Ispir.

El vorbește de necesitatea unui „naționalism integral” care cere ca toți să rămânem ortodocși, întrucât, ortodoxismul constituie,

---

⁴⁴ *Sectele Religioase în România*. Conferință ținută la Congresul Societății Femeilor Române din Chișinău, în ziua de 15 martie 1927, în prezența A.S. Regale Principesa mamă Elena, Tiparul Tipografiei Diocezane Arad, 1928. Cu o prefață de P.S. Episcop Comșa, pp. 9-12 (mai departe, *Sectele Religioase în România*).

⁴⁵ Vasile Ispir, *Sectele religioase. Un pericol național și social...*, p. 20.

⁴⁶ *Idem, Sectele Religioase în România*, pp. 13-16.

împreună cu latinitatea, cei doi stâlpi pe care se bazează întreaga manifestare culturală a poporului român. Statul este obligat, prin urmare, să ia măsuri pentru limitarea extinderii „sectelor”, astfel încât, să impună respectul față de autoritate și față de măsurile de ordine. Cu toate acestea, cea dintâi datorie de a lupta contra „sectelor” revine Bisericii, care va trebui să recurgă la evanghelizare, catehizare, valorizarea prediciei, aplicarea moralei creștine, toate acestea susținute de o organizare ecleziastică unitară⁴⁷. În viziunea profesorului Vasile G. Ispir, este nevoie de un corp de misionari care prin zelul lor să întărească credința creștină, este nevoie ca moralitatea preoților să fie pildă vorbitoare și, nu în ultimul rând, este nevoie să nu uităm că morala creștină are ca bază iubirea⁴⁸.

Toate acestea nu sunt doar simple afirmații. Profesorul Vasile G. Ispir s-a implicat personal în această bătălie misionară pe care o credea crucială pentru unitatea sufletească a poporului român, deoarece „integritatea de credință este piatra de bază pe care trebuie a se clădi viitorul neamului nostru”⁴⁹. Începând cu anul 1926, a pregătit două echipe de studenți „pentru studiul și combaterea sectelor”, care urmau să fie trimise în alte eparhii, pe perioada vacanței de vară. Una din echipe a ajuns în Basarabia, fiind sprijinită material și moral de Episcopul Visarion Puiu al Hotinului, iar cealaltă a ajuns la Arad, fiind susținută de Episcopul Grigore Comșa al Aradului. Studenții teologi au avut posibilitatea să vadă, la fața locului, activitatea diferitelor denominațiuni, observând îndeosebi inochetismul, respectiv baptismul⁵⁰.

„Tineretul țării noastre este o problemă vitală pentru existența neamului”

Pentru combaterea racilelor sociale și revigorarea morală și spirituală a societății românești era absolut necesar să se folosească entuziasmul și puterea tinerilor. În acest sens, modelul său a fost

⁴⁷ *Sectele Religioase în România...*, p. 25.

⁴⁸ *Sectele Religioase în România...*, p. 28.

⁴⁹ Vasile Ispir, *Sectele religioase din România*, Conferință ținută la Congresul Societății Ortodoxe a Femeilor Române din Chișinău în prezența A.S. Regale, Principesa mamă Elena, Arad, 1928, p. 16.

⁵⁰ *Asociația Misionară a Studenților Creștini Ortodocși. Zece ani de activitate*, pp. 50-51.

Anglia, unde a avut ocazia să vadă cum studenții ai diferitelor facultăți se înrolau voluntar în societăți de misiune⁵¹.

În anul 1926, din inițiativa profesorului Vasile G. Ispir, a luat ființă, la București, „Asociația misionară a studenților creștin ortodocși” care avea ca scop apărarea și răspândirea religiei creștine ortodoxe, iar ca obiective de a organiza „retrageri religioase” (tabere), o dată pe an, în timpul verii, pe la diferite mănăstiri sau în alte locuri proprii reflecției religioase; de a organiza în fiecare an un ciclu de conferințe al căror subiect îl vor forma chestiunile religioase la ordinea zilei; de a întreprinde campanii misionare în capitală și în restul țării cu scopul de a aprofunda învățătura creștin ortodoxă, de a răspândi cultura în toate straturile societății românești, de a organiza viața studențească în așa fel încât „să se canalizeze surplusul de energie tinerească spre matca adevăratului scop creator”⁵².

Cea mai importantă realizare a profesorului Vasile G. Ispir, prin intermediul „Asociației misionare a studenților creștin ortodocși”, a fost Școala Duminicală, instituție care a funcționat în perioada interbelică și a cărei organizare a fost minuțios reglementată. Duminică dimineața, copiii se adunau în cea mai apropiată școală primară de biserică, unde un student le ținea o lecție de educație religioasă, fie cu explicarea pericopei evanghelice din acea zi, fie vorbind de un fapt din viața Mântuitorului, cu scopul „de a atinge acele coarde ale sufletului care dezvoltă în copii simțăminte alese, caractere distinse și respect față de cele sfinte”⁵³. După lecție, copiii erau duși la biserică pentru a participa la Sfânta Liturghie, fiind supravegheați de doi studenți și de institutorul școlii. Este de remarcat tactul pedagogic al profesorului Vasile G.

⁵¹ „Tineretul țării noastre este în sfârșit o problemă vitală pentru existența neamului. Miile și zecile de mii de copii care hoinăresc pe maidanele orașelor, miile de tineri fără ocupațiune care se plimbă între cârciumă și localuri de perdiție trebuie să atragă atenția asupra laturii educative a poporului. În această direcție cât n-ar putea face studenții universitari, luând pildă de la frații lor anglo-saxoni care prin coloniile studențești au arătat o adevărată solicitudine pentru străinătate” (Vasile Ispir, *Biserica activă*, București, 1941, pp. 11-12).

⁵² *Istoricul Asociației Misionare a Studenților creștini ortodocși*, în „Raze de Lumină” (revista studenților în Teologie București), anul 1929, nr. 1-2 (ianuarie-februarie), pp. 37-40.

⁵³ *Asociația Misionară a Studenților Creștini Ortodocși. Zece ani de activitate (1926-1936)*, cu un cuvânt introductiv al domnului doctor Vasile Ispir, București, 1936, p. 20.

Ispir, care era de părere că elevii nu trebuie ținuuți prea mult în Biserică, ci cel mult o oră, altminteri vor deveni nerăbdători și neastâmpărați. În acest timp, puteau fi antrenați în rostirea Crezului sau a rugăciunii Tatăl Nostu. La rândul lor, studenții care făceau cateheze, trebuiau să prezinte schițe de plan pentru lecțiile predate, iar la final să completeze o fișă, care se semna de directoarea școlii și de preotul paroh.

În anul școlar 1926-1927 profesorul Vasile G. Ispir împreună cu diaconul Florian Ciurescu întocmesc 7 echipe de studenți, îndreptându-le spre periferiile Capitalei. În anul școlar 1927-1928 numărul echipelor a crescut la 9, pentru ca, între 1935-1936 să existe un număr de 32 de echipe misionare în București. După 10 ani de muncă, profesorul Vasile G. Ispir avea convingerea că a dat societății românești ceva durabil și de perspectivă pentru renașterea spirituală a neamului: „Școala Duminicală este terenul de activitate pe care se pregătesc studenții pentru misiunea lor de viitori preoți. Școala duminicală, deci, nu țințește a lua locul învățământului religios, care se predă de către preoți, ci se consideră un auxiliar al învățământului religios și al factorilor educativi, în general – Biserica și școala – cu care dorește să fie în cele mai strânse legături, spre formarea sufletească a tinerelor vlăstare”⁵⁴.

Pe timpul verii, „Asociația misionară a studenților creștin ortodocși” activa la Mănăstirea Neamț, studenții având posibilitatea să audieze conferințele cercului de studii social-creștine „Solidaritatea” și să facă misiune prin satele din împrejurimi. Astfel, participau la slujbe în bisericile parohiale, dădeau răspunsurile la Sfânta Liturghie, țineau predici și dialogau cu sătenii pe teme de credință. La rândul lor, studentele înscrise în Asociație desfășurau o activitate importantă în spitale, având misiunea să stea de vorbă cu bolnavii, să le citească din Sfânta Scriptură sau să îi ajute, mai ales pe cei singuri⁵⁵.

⁵⁴ *Asociația misionară a creștinilor ortodocși. Zece ani de activitate...*, p. 4.

⁵⁵ În raportul înaintat Asociației de domnișoara Anastasia Popescu, cunoscută după 1990 ca „mama Sica”, putem citi: „Subsemnata, am cercetat Spitalul Brâncovenesc în ziua de 24 februarie 1934. În diferite saloane am stat cu bolnavele de vorbă care s-au arătat foarte mulțumite că mai sunt ființe sănătoase să se mai gândească și la ele. Într-unul din saloane am găsit o fată de 17 ani care nu are pe nimeni. În altă parte, am găsit o fetiță de 7 ani, grav bolnavă, cu care nu am putut face altceva decât să mă joc, căci era foarte plictisită” (*Asociația Misionară a Studenților Creștini Ortodocși. Zece ani de activitate...*, p. 56).

Este important să amintim, de asemenea, că Profesorul Vasile Ispir a coordonat o serie de manuale de religie, morală sau istorie a religiilor, destinate elevilor de liceu, care conțin la sfârșit „ce trebuie să mai știe un elev”, și anume, rugăciuni diferite (rugăciunile începătoare, rugăciunile de dimineață și seară, rugăciunea părinților pentru fii și a fiilor pentru părinți, rugăciunea școlarilor, rugăciunea Sfântului Efreem Sirul, Psalmul 50, decalogul și Simbolul credinței)⁵⁶.

Sufletul său se afla, însă, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București. Catedra de Îndrumări Misionare și Sectologie, pe care a preluat-o în decembrie 1922, era unica de acest gen nu doar în România, ci și în întreaga Biserică Răsăriteană. Dacă avem în vedere faptul că în cercetarea teologică românească din acea vreme nu exista termenul de „misiune”, așa cum îl cunoaștem noi azi, ca țință continuă a Bisericii, ci doar în legătură cu fapte din istoria Bisericii Creștine, atunci putem spune că odată cu înființarea acestei Catedre a apărut în Biserica Ortodoxă Română un curent misionar și o știință a misiunii, în sensul modern al termenului. De aceea, lucrările Profesorului Vasile G. Ispir, *Îndrumarea misionară a Bisericii Ortodoxe* (București, 1922), *Sectele religioase din România* (Arad, 1928), respectiv *Cursul de Îndrumări misionare*, tipărit în anul 1929, sunt lucruri de pionierat în misiologia ortodoxă românească.

Cursul de Îndrumări misionare, care tratează despre conotațiile termenului misiune, calitățile misionarului, istoricul misiunilor, organizarea unei misiuni interne și externe, precum și despre problemele de care ar trebui să se ocupe Biserica este primul manual de misiologie ortodoxă din Biserica Ortodoxă Română. Cursul, care este structurat în trei părți (teoria misiunii, istoria misiunilor, misiunea creștină în lumina problemelor sociale), reușește să aducă

---

⁵⁶ La Biblioteca Academiei Române se află următoarele manuale, tipărite la Editura Spor. M.F. Găldău, fără a avea indicat anul apariției: Vasile Ispir (Profesor la Facultatea de Teologie din București), Toma Culcea și Maria Lungu (Profesori secundari), *Noțiuni de Religie generală* pentru clasa a V-a a Liceelor industriale de băieți; *Manual de religie* pentru clasa I a Liceelor industriale de băieți; *Manual de religie* pentru clasa I a Liceelor industriale de fete, *Morala creștină* pentru clasa a IV-a a Liceelor industriale de fete, *Elemente de istorie bisericească, noțiuni de catehism și morală* pentru clasa a II-a a Liceelor industriale de fete; *Elemente de istoria Bisericii universale și române*, clasa a III-a a Liceelor industriale de fete; *Elemente de religie generală*, pentru clasa a V-a a Liceelor industriale de fete, Editura Spor. M.F. Găldău; *Parabolele și învățăturile Domnului nostru Iisus Hristos*, pentru clasa a II-a a Liceelor industriale de fete.

o importantă clarificare privind misiologia ca disciplină de studiu, terminologie, obiectivul științei misionare, metodele de lucru asociate disciplinei.

Cursul a primit recenzii elogioase în „International Review of Mission” (octombrie 1935), revista „Good-will” (octombrie 1935), respectiv revista „Oecumenica”. Rev. C.T. Harley Walker, recenzorul „International Review of Mission” aprecia lucrarea Profesorului Vasile G. Ispir ca „monumentală” pentru România și Biserica Ortodoxă Română („a monumental work for his own country and his own Church”). Recenzorul aprecia de asemenea „larga și adâncă înțelegere a problemelor abordate”, modul în care este conceput planul lucrării, atitudinea deopotrivă detaliată și sintetică față de problemele misionare și, nu în ultimul rând, faptul că lucrarea izvorăște din convingerea și experiența personală a autorului⁵⁷.

În paginile revistei „Misiunea creștină” întâlnim crezul profesorului Vasile G. Ispir referitor la „misiunea misiologiei”⁵⁸. Astfel, el arată că „Misiunea este chemare și o vocație în același timp; este lupta contra legii păcatului și bucuria după eul nostru lăuntric. Ea este în funcție de concepția pe care o avem despre lume și univers, despre rolul nostru în lume, ea este în funcție de credința ce o avem în Dumnezeu. Concepția teologică asupra Universului este în legătură organică, în adâncă corelație cu misiunea creștină (...) Misiunea este oglinda vieții religioase a unei epoci, a unei țări. Ea este reflecția vieții spirituale. Misiunea este izbucnirea dragostei creștine”. Din această perspectivă apare clar că misiunea trebuie studiată, nu atât pentru trecut, cât mai ales pentru prezent și viitor. Ea este în funcție de speranță, de idealism, de entuziasm. Misiunea poate fi organizată în multe feluri, mijloacele pot fi multiple și variate. Dar, strigătul general este că ne trebuie o Biserică activă, vie, plină de energie.

Catedra de *Îndrumări misionare* a avut însă un destin aparte, fiind desființată în anul 1938, ca urmare a măsurilor legate de reorganizarea învățământului superior în timpul dictaturii regelui Carol

---

⁵⁷ C.T. Harley Walker, *The Eastern Orthodox Church and Missions. Curs de Îndrumări misionare*, by Vasile Ispir, Bucharest, Doicescu, 1930, în „International Review of Mission”, anul 1935, octombrie, pp. 553-554.

⁵⁸ „Misiunea creștină – Revistă de cultură și spiritualitate socială”, anul I, nr. 3, aprilie 1939, pp. 1-3.

al II-lea⁵⁹. La rândul său, profesorul Vasile G. Ispir a fost încadrat la catedra de Teologie Practică, urmând să predea disciplinele catehetică și pastorală socială. Catedra de Îndrumări Misionare este restabilită în anul 1942, sub numele *Îndrumări Misionare și Sectologie*, iar profesorul Vasile G. Ispir a devenit din nou titularul acestei catedre⁶⁰. La 14 octombrie 1944 este numit decan al Facultății de Teologie Ortodoxă din București, chiar în perioada de mare incertitudine pentru România, în care trupele sovietice de ocupație se aflau în țară, iar Churchill și Stalin își împărțeau sferile de influență în Europa.

„E un dor universal ca Biserica să fie una și în manifestarea ei, ca și în credința ei”

La începutul secolului al XX-lea, lumea creștină a fost cuprinsă de o efervescență fără precedent în direcția dialogului, apropierii și colaborării, din care se va naște mai târziu mișcarea ecumenică, așa cum o cunoaștem astăzi. Pașii importanți, în această împreună-călătorie a creștinilor în căutarea unității, au fost: Conferința Misionară de la Edinburgh din 1910, conferințele Comisiei „Viață și Muncă” (*Life and Work*) care au început cu Conferința de la Stockholm din 1925, conferințele Comisiei „Credință și Constituție” (*Faith and Order*) care au debutat cu Conferința de la Lausanne din 1927, întâlnirile „Alianței Mondiale pentru Promovarea Prieteniei prin Biserici” (*World Alliance for Promoting Friendship through the Churches*), precum și la alte congrese sau întâlniri importante: Cambridge (1931), Chamby sur Montreux (1935), Oxford (1937), Larvick (1938), Geneva (1939).

Profesorul Vasile G. Ispir a fost practic nelipsit din delegațiile Bisericii Ortodoxe Române la aceste congrese și întruniri menite să analizeze modalitățile în care se poate stabili cooperarea între

---

⁵⁹ Cu acel prilej, prof. Petre Vintilescu, în calitate de decan al Facultății de Teologie din București, semnala că aplicarea acestei legi face un mare deserviciu studiilor misionare deoarece „Facultatea de Teologie din București era singura din întreaga Ortodoxie la care se preda un curs de „Îndrumări Misionare”, dându-se astfel, viitorilor preoți informații și orientări asupra acțiunii de expansiune misionară și indicându-se metode utile pentru știința misiunii”, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LVII (1940), nr. 5-6 (mai-iunie), p. 377.

⁶⁰ Prof. Alexandru Ciurea, *Contribuții la istoricul Facultății de Teologie...*, p. 1106.

bisericile și confesiunile creștine, legând prietenii cu mulți lideri ai mișcării ecumenice la nivel mondial⁶¹. „E un dor universal ca Biserica să fie una și în manifestarea ei, ca și în credința ei”, spunea profesorul Vasile G. Ispir în anul 1920 în paginile revistei „Solidaritatea”. Această convingere era exprimată în contextul unor evenimente importante pentru lumea creștină, care avuseseră loc în luna august a anului 1920, „luna avântului ideal, luna visurilor nobile de frăție și pace universală”⁶², și anume Conferința internațională a Comisiei „Credință și Constituție” (*Order and Faith Conference*), „Congresul Federației Creștine Mondiale a Studenților”, respectiv „Congresul Alianței Mondiale pentru Promovarea Prieteniei prin Biserici”⁶³. În viziunea sa, toată această emulație constituie „un moment unic în istorie când toate confesiunile și toate nuanțele de credință în Hristos se adună la un loc ca să găsească punctele de unire, normele fundamentale, care să servească de bază în predica comună contra necredinței”.

Când vorbea despre unirea Bisericilor ca despre un ideal mai apropiat sau mai îndepărtat, profesorul Vasile G. Ispir avea o abordare pragmatică asupra modalităților concrete în care poate avea loc această unire. Era convins că dacă în legătură cu „viitoarea Biserică unificată”, problema se va pune pe teren dogmatic, cu siguranță se va ajunge la neînțelegeri. Problema unității de credință nu era un lucru simplu, era important să se stabilească până la ce punct va fi ea necesară, dacă se va exprima sau nu printr-un crez și, dacă da, ce formulă va fi găsită. „Noi ortodocșii – era de părere profesorul Vasile G. Ispir – ne rugăm în bisericile noastre pentru

⁶¹ Pr. Șerbănescu, „Biserica Ortodoxă Română și Mișcarea ecumenică”, în Pr. Mihai Hau, *Preot profesor doctor Niculaie I. Șerbănescu, Opera istorică II*, Editura Basilica, 2016, p. 461-522 (articol publicat inițial în „Ortodoxia”, anul XIV (1962), nr. 1-2, pp. 107-152). În multe din studiile sale, profesorul Vasile G. Ispir consemna cu mândrie că delegațiile din România, participante la aceste întâlniri, au făcut cunoscut statutul minorităților din România, care a fost dat ca model pentru toate țările europene. „Minoritățile de la noi se bucură de toate libertățile și Statul Român nu așteaptă de la ele decât loialitate și sinceră cooperare în acțiunea socială” (Vasile Ispir, *Biserica Ortodoxă Română față de Congresele internaționale din ultimii zece ani*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LVII (1940), nr. 5-6 (mai-iunie), pp. 432-438.

⁶² Vasile G. Ispir, *Spre o nouă confederațiune religioasă*, în „Solidaritatea”, anul I (1920), nr. 3-4 (iunie-iulie), p. 147.

⁶³ Vasile G. Ispir, *În drum spre unirea bisericilor*, în „Solidaritatea”, anul I (1920), nr. 9-10 (decembrie-ianuarie), pp. 339-341.

unirea tuturor. Dar întrebarea este cum ne unim? Pe ce baze ne înțelegem?... Care-i criteriul adevărului? Care-i pivotul de bază al autorității în religie. Și apoi unde tindem și ce vrem? Reuniune, dar pe ce baze? Pe cult, crez sau autoritate?”⁶⁴

Pentru a răspunde la această întrebare, profesorul Vasile G. Ispir atrăgea atenția că termenul de „ecumenism” nu are același înțeles în întreaga lume creștină și că există atâtea „ecumenisme”, câte confesiuni sunt. Romano-catolicii înțeleg ecumenicitatea ca adeziune formală, exterioară la autoritatea Papei, în timp ce pentru protestanți ecumenic înseamnă interconfesional, internațional și apoi mondial, universal. Spre deosebire de aceștia, „noi creștinii ortodocși, dăm cuvântului ecumenic un înțeles mai adânc, nu privim lucrurile la suprafață, ci vertical, în adâncime, identificându-ne nu cu o putere văzută, ci cu un crez etern”.

Din cauza acestor diferențe structurale în corpul creștin, idealul unirii tuturor creștinilor i se părea unul îndepărtat. Cu toate acestea, a participat cu mult entuziasm la toate întâlnirile inter-creștine, fiind convins că ele puteau să aibă un rezultat imediat, și anume, întărirea credinței și încheierea unei confederații religioase în jurul căreia creștinismul viitor se va întări și va rezista⁶⁵. Astfel, credea sincer că asociațiile sau comisiile care promovau unirea creștinilor sau cel puțin colaborarea între ei „sunt tot atâtea mișcări mondiale cu scopul precis de a reface un front creștin în fața necredinței atee, în fața noului păgânism, de a lupta contra rezelor sociale, ori de a urmări convertirea popoarelor necreștine”⁶⁶.

În relațiile internaționale, spunea profesorul Vasile G. Ispir, este nevoie de colaborarea tuturor forțelor, pentru realizarea cetății lui Dumnezeu pe pământ, iar diversele confesiuni vor trebui să înțeleagă că numai printr-o platformă de acțiune comună va pre-

⁶⁴ Vasile Ispir, *Viața creștină practică, imbold spre ecumenicitate...*, p. 7.

⁶⁵ „Este un moment unic. Și apoi chiar dacă idealul prea îndepărtat al unirii tuturor creștinilor nu se poate realiza încă, un suflu nou de întărire a credinței va trebui să iasă”. „Idealul unirii tuturor poate că e prea îndepărtat. Dar dacă va reuși să atragă de partea sa Biserica veche catolică și Biserica episcopală anglo-americană, va fi reușit să înjghebeze acea confederație religioasă în jurul căreia creștinismul viitor se va întări și va rezista în contra tuturor atacurilor necredincioșilor” (Vasile G. Ispir, *Spre o nouă confederațiune religioasă*, în „Solidaritatea”, anul I (1920), nr. 3-4 (iunie-iulie), p. 150).

⁶⁶ Vasile Ispir, *Viața creștină practică, imbold spre ecumenicitate...*, p. 7.

vala spiritul creștin, care este unul al dragostei și al dialogului. Astfel, el era convins că diferențele confesionale trebuie să rămână apanajul luptelor dogmatice, în timp ce pentru realizările practice era nevoie de colaborare⁶⁷.

Dacă unitatea de credință era un ideal a cărui împlinire era incertă pe viitor, exista totuși un al teren, unde „Bisericele de toate nuanțele” se puteau întâlni și anume terenul luptei sociale și a problemelor morale: „Problema moral-socială a timpurilor noastre, lupta pentru revendicarea drepturilor celor mulți și slabi, celor oropsiți și nedreptățiți ai soartei, poate fi o platformă comună de înțelegere a bisericilor”⁶⁸. Profesorul Vasile G. Ispir era convins că de la acest punct trebuie pornit atunci când se pune problema relațiilor inter-creștine, pentru că, „după ce asperitățile veacurilor și neînțelegerile naturale se vor fi înlăturat”, să poată începe în adevăr discuțiunea de doctrină. Din această cauză, privea cu mare încredere „Alianța Mondială pentru Înfrățirea Popoarelor prin Biserică”, care urmărea stabilirea unei platforme comune de cooperare pentru afirmarea idealului creștin-social.

Deoarece discuția referitoare la unirea Bisericilor era vitală în Apus, așa cum a avut ocazia să constate la toate întâlnirile la care a participat, se punea problema care este atitudinea Bisericii Ortodoxe în acest context. Profesorul Vasile G. Ispir remarca cu amărăciune faptul că „Biserica de Răsărit, din cauza vitregiei împrejurărilor, n-a avut o politică ecleziastică a ei, cum a avut, de pildă, Biserica papală, și din cauza evenimentelor istorice ea este încă divizată și nu știm dacă poate avea o atitudine precisă”⁶⁹.

Cu toate acestea, a susținut cu convingere că Ortodoxia are un cuvânt important de spus în ansamblul lumii creștine. În anul 1938 apărea lucrarea *Misiunea actuală a Bisericii Ortodoxe Răsăritene* în care, după ce analizează situația confesională la nivel mondial și locul pe care îl ocupă Biserica Ortodoxă Română în cadrul Bisericilor Ortodoxe, arată care este câmpul de lucru misionar și care sunt mijloacele pe care le putem folosi pentru a lucra acest câmp. „Biserica

---

⁶⁷ Vasile Ispir, *Biserica Ortodoxă Română față de Congresele internaționale din ultimii zece ani...*, p. 436.

⁶⁸ Vasile G. Ispir, *În drum spre unirea bisericilor*, în „Solidaritatea”, anul I (1920), nr. 9-10 (decembrie-ianuarie), p. 340.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 341.

Ortodoxă, cu prestigiul ei de necontestat, cu adevărul religios de partea ei, și cu frumusețea cultului de toți admirat, are menirea de a întregi creștinătatea din nou, de a uni pe catolici și pe evanghelici, pe reformați și pe protestanți și pe vechii dizidenți creștini, pentru ca uniți cu toții la un loc să se reia marea cruciadă a creștinării lumii, spre a fi în cele din urmă „o turmă și un păstor”⁷⁰.

Ortodoxia are cu siguranță ceva de oferit lumii creștine⁷¹. Iar acel „ceva” este chiar specificul creștinismului, păstrat cu sfințenie în Biserica Ortodoxă. În viziunea profesorului Vasile G. Ispir, dacă se poate vorbi de unirea bisericilor, acest lucru se poate înfăptui numai sub stindardul Ortodoxiei. De aceea, Biserica Ortodoxă nu trebuie să evite reuniunile cu celelalte confesiuni. Din contră, scopul ei este să cheme lumea întreagă, popoarele toate la mântuire, la transformare spirituală sub egida eternității: „Biserica Ortodoxă a Răsăritului a înțeles să iasă din făgașul izolării și să conlucreze cu alte confesiuni. Efectele nu se pot vedea încă, dar în planul puterii lui Dumnezeu este cu neputință să nu fie socotite toate strădaniile făcute pentru mai binele omenirii”⁷².

Pentru salvarea omenirii din ghearele crizei mondiale care o sugrumă este nevoie de „unitate în fundamentele credinței”, iar acest lucru se poate face doar sub conducerea Ortodoxiei și având la bază tradiția veacurilor primare⁷³. Pentru aceasta, era indispensabilă înființarea unei federații creștine, „Federal Council of the Churches in Christ” (anticipând, astfel, înființarea Consiliului Mondial al Bisericilor în 1948), care trebuia să funcționeze pe baza succesiunii apostolice și sinodalității Bisericii. Participând la această federație, Ortodoxia nu trebuie să facă nici un compromis, ci să

---

⁷⁰ Vasile G. Ispir, *Misiunea actuală a Bisericii Ortodoxe Răsăritene...*, p. 20.

⁷¹ „La noi ortodocșii viața creștină are un farmec deosebit de bucurie, de iubire, de luminare sfântă. Există un suflu deosebit în Biserica noastră, același suflu, fie de am fi la Atena, Constantinopol, Belgrad ori Moscova, București ori Mănăstirea Neamțului. E ceva interior, specific, care ne ține deasupra intereselor lumii” (Vasile Ispir, *Viața creștină practică, imbold spre ecumenicitate...*, p. 10).

⁷² Vasile G. Ispir, *Biserica Ortodoxă Română față de Congresele internaționale din ultimii zece ani...*, p. 437.

⁷³ „Unirea nu se va putea face decât pe baza tradițiunii Bisericii Ecumenice Ortodoxe, care singură este normativă” (Vasile G. Ispir, *Viața creștină practică, imbold spre ecumenicitate...*, p. 9).

afirme dreapta credință⁷⁴. Sediul acestei Federații urma să fie la Ierusalim, oraș care a exercitat asupra sa o mare fascinație, mai ales după pelerinajul făcut la Locurile Sfinte împreună cu studenții în anul 1932⁷⁵.

Singurul lucru care poate amenința această poziție excepțională a Ortodoxiei în cadrul lumii creștine ar fi doar lipsa de coeziune a Bisericilor Ortodoxe Surori și slaba lor aplecare spre organizarea unor inițiative comune. Iar această lipsă de coeziune se datora în mare parte orgoliilor pe care le întâlnim în fiecare Biserică Ortodoxă, mai ales în epoca modernă, când Ortodoxia a fost subjugată uneori de naționalism și etnofiletismul a devenit o modă. Pentru a surmonta acest neajuns, profesorul Vasile G. Ispir considera că este necesar să se cunoască exact poziția misionară din fiecare Biserică Ortodoxă și din vechile patriarhate, deplângând în acest context faptul că ortodocșii nu au un organ de publicitate comun care să realizeze o informare reciprocă referitoare la evenimentele religioase importante din fiecare biserică și că nu există un consiliu permanent atașat pe lângă Patriarhia Ecumenică, care să ia decizii comune referitoare la chestiunile misionare arzătoare.

De asemenea, pentru îndeplinirea idealului misionar al Bisericii Ortodoxe este absolută nevoie de înființarea unui Institut Superior Misionar, o Academie Teologică Ortodoxă în care să se pregătească viitorii misionari, cursurile urmând să se desfășoare în greacă, rusă și română⁷⁶. Ortodoxia are nevoie, de asemenea, de o Asociație Misionară Ortodoxă pentru propovăduirea Evangheliei, de un Comitet Consultativ Internațional creat în jurul Patriarhului Ecumenic, format din reprezentanții tuturor națiunilor ortodoxe, care vor căuta în spiritul sinoadelor ecumenice și al prescripțiilor

---

⁷⁴ „Nici un compromis, nici o tranzacție, ci completă afirmație... Biserica Ortodoxă nu-i tranzacțională, ci comprehensivă. Înțelegând libertatea de opinie, ea afirmă autoritatea de religie” (Vasile G. Ispir, *Viața creștină practică, imbold spre ecumenicitate...*, p. 11).

⁷⁵ „Sediul misionar al Patriarhatului Ecumenic trebuie să se mute de la Constantinopol, unde nu mai are nici un motiv să mai rămână, la Ierusalim, în cetatea sfântă a ortodoxismului, pe care azi o conduc romano-catolicii și alte confesiuni. Este nevoie să se construiască la Ierusalim o mănăstire Ortodoxă Românească și un cămin pentru numeroșii pelerini din România” (Vasile G. Ispir, *Biserica în serviciul social...*, p. 53).

⁷⁶ Vasile G. Ispir, *Misiunea actuală a Bisericii Ortodoxe Răsăritene...*, p. 18.

canonice, toate mijloacele ca Ortodoxia să fie un factor puternic în relațiile internaționale. Era necesară, în egală măsură, convocarea periodică, din 10 în 10 ani, a unui Sinod Panortodox în care să se discute toate problemele cu care se confruntau Bisericele Ortodoxe.

Desfășurarea misiunii externe în cadrul Bisericii Ortodoxe Române a întâlnit însă puternice obiecții din partea contemporanilor săi, care susțineau că este nevoie să ne ocupăm, mai întâi, de problemele noastre și apoi de ale altora, că poporul român, care tocmai se încheagă în noile sale hotare, nu poate susține visul utopic de a răspândi creștinismul în lumea întreagă, că suntem prea mici în comparație cu alte națiuni sau că nu avem resursele necesare. S-a despărțit cu greu de acest proiect și doar atunci când a realizat că este nevoie, pe de o parte, de o organizare bisericească puternică, iar, pe de altă parte, de timp pentru ca românii, creștini-ortodocși, să conștientizeze chemarea lor de a fi misionari: „Zadarnic am aminti că sunt popoare mici ca suedezii, danezii, olandezii care au misiuni creștine puternice pe toată fața pământului. Românii creștini nu s-au convins încă de obligația ce ar avea-o de a contribui și ei la mărirea patrimoniului religios universal”⁷⁷.

„Viața capătă atâta valoare, cât știm să i-o dăm prin acțiunea noastră morală...”

La scurt timp după ce preluase mandatul de decan al Facultății de Teologie Ortodoxă din București (14 octombrie 1944), într-o perioadă în care, în ciuda vicisitudinilor istorice, neobositul profesor-misionar căuta să-și ducă la îndeplinire toate proiectele pe care le avea, este obligat să-și întrerupă brusc activitatea. Plănuia, printre multe altele, înființarea „Societății Române de Teologie Ortodoxă”, tipărirea unui „Anuar al Facultății de Teologie”, organizarea unui „Congres internațional al Profesorilor de Teologie” și întărirea legăturilor cu celelalte Biserici Ortodoxe⁷⁸. În Testamentul său se prevede o bursă în rentă de stat în valoare de 50 de milioane de lei pentru un student aflat la studii în străinătate, donarea bibliotecii personale către Facultatea de Teologie, precum și donarea sumei

⁷⁷ Vasile Ispir, *Biserica socială...*, p. 9.

⁷⁸ Prof. Alexandru Ciurea, *Contribuții la istoricul Facultății de Teologie...*, p. 1018.

de 1000 de lire sterline pentru crearea unui Institut de Studii Teologice Balcanice.

Societatea Română de Teologie Ortodoxă a fost într-adevăr, înființată în ianuarie 1945, însă celelalte proiecte nu s-au mai materializat. Necrologul alcătuit în paginile revistei „Biserica Ortodoxă Română” consemnează sec: „dar vremurile grele și boala nemiloasă n-au lăsat ca toate aceste gânduri să se înnoade cât mai curând, astfel că plecarea sa de la Decanat la 3 septembrie 1945 a găsi prea puțin înfăptuit din aceste deziderate”⁷⁹. Ceea ce impresionează nu este doar tonul rece, protocolar al necrologului anunțând „trezirea la cele veșnice a unui veritabil misionar, care a purtat cu sine pecetea darului creștin într-o viață atât de frumos clădită și atât de bogat trăită”, ci faptul că acest necrolog nu a fost alcătuit de unul din prietenii, colegii sau colaboratorii marelui profesor, deși mulți dintre aceștia fuseseră de față la înmormântare, printre care colegul și prietenul său, arhimandritul Iuliu Scriban. În mormântarea a avut loc în data de 8 iulie 1947 la Biserica Mănăstirii Radu-Vodă din București, în prezența reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române și ai legațiilor străine, a Ministerului Educației Naționale și a Ministerului Cultelor, a Universității București și a corpului profesoral de la Facultatea de Teologie din București, fiind prohodit de un sobor de preoți conduși de P.S. Episcop Antim Nica⁸⁰.

În timpul regimului comunist, studiile teologice s-au raportat cu parcimonie la lucrările Profesorului Vasile G. Ispir, însă contribuția lui la dezvoltarea studiilor misionare, la afirmarea ortodoxiei în cadrul lumii creștine și la renașterea morală a poporului român, care trebuia să urmeze renașterii naționale, nu merită să fie uitată la 100 de ani după Marea Unire. Distinsul profesor de misiologie își manifesta convingerea că această renaștere spirituală trebuie să fie asumată și condusă de Biserica Ortodoxă Română, care trebuia să aibă o exprimare socială coerentă⁸¹. Iar pentru o misiune solidă

⁷⁹ Constantin Bercus, *Moartea prof. Vasile G. Ispir...*, p. 254.

⁸⁰ *Profesorul Dr. Vasile G. Ispir*, în „Biserica și Școala”, nr. 31 (27 iulie 1947), p. 231.

⁸¹ „Nu am văzut și nu văd încă acea activitate socială a Bisericii care prin colecte și alte mijloace să înlăture mizeria la atâția săraci, la atâtea văduve și orfani. N-am văzut acel corp clerical organizat care să lupte din răspuțeri pentru reforma socială, pentru caritatea publică, pentru asistența socială. Nu am văzut și nu văd încă acele adunări religioase în care spiritul creștin să plutească ca duhul deasupra apelor, în care concepția teologică despre Dumnezeu să tresalte inimile” (Vasile Ispir, *În chestia reorganizării Bisericii noastre...*, p. 6).

și viabilă, Biserica trebuie să aibă o organizare solidă, să fie pe înțeles în doctrina ei, să aibă un cult unitar, să dea o atenție deosebită familiei și educației creștine. Misiunea creștină trebuie să înceapă de la tineret pentru că tinerii creștini și, mai ales, studenții creștini, vor asigura viitorul moral al țării⁸².

Profesorul Vasile G. Ispir a susținut cu curaj că misiunea în România Reîntregită nu trebuie să fie doar internă, ci și externă deoarece doar în măsura în care Biserica se extinde mai departe, în acea măsură ea dovedește viabilitatea ei⁸³. De asemenea, a crezut cu toată ființa că misiunea creștină în România Nouă trebuie să fie aceea „de a preciza un ideal social activ în societate și de a conlucra la unitatea sufletească a neamului nostru”. Acest spirit va da cheia renașterii Bisericii Ortodoxe Române pentru îndeplinirea misiunii ei în sânul neamului românesc. Așa cum arăta unul din cei mai apropiați ucenici ai săi, Toma Culcea, viitor profesor de religie la Colegiul Național Sfântul Sava din București „domnul Profesor Vasile G. Ispir va rămâne pentru istoria misiunii din țara noastră ca adevăratul inițiator și călăuzitor, iar pentru ucenicii care l-au ascultat și l-au urmat, cel mai bun și mai prețuit îndrumător”⁸⁴.

---

⁸² „Studenții facultății de teologie unde am onoarea să fiu profesor știu că viitorul acestei țări depinde într-o mare măsură de dâșii; în măsura în care creștinismul nu va fi nominal, ci real, în măsura în care ei se vor identifica cu învățăturile creștine, în măsura în care misiunea lor nu va fi un strigăt apocaliptic de goarne și trâmbițe, ci un imbold la muncă socială – un creștinism activ trebuie propovăduit înainte de toate tinerilor studenți – în acea măsură ei vor avea curajul necesar să înfrunte relele care vin de la mamona” (Vasile Ispir, *Misiunea creștină în România nouă...*, p. 25).

⁸³ „Dar sunt popoare mai tinere ca suedezii și norvegienii sau popoare mai mici ca danezii și olandezii care au misiuni. Și când astfel de popoare au misiuni, nu înțeleg cum România, cea mai mare țară ortodoxă din Europa în momentul de față, nu ar putea avea o misiune” (Vasile Ispir, *Misiunea creștină în România nouă...*, p. 18).

⁸⁴ Toma Culcea, *Profesorul Vasile G. Ispir Misionar al Bisericii Ortodoxe...*, p. 11. Despre Toma Culcea, doctorandul și ucenicul profesorului Vasile Ispir, știm că este autorul unui manual de Istorie bisericească universală, care a primit aprobarea Ministerului Educație în luna august 1947, fiind tipărit, dar care, din cauza vitregiilor vremii (abdicarea Regelui Mihai în decembrie și instaurarea deplină a puterii comuniste) nu a ajuns nicodată pe băncile școlilor.